

Jézus „portréja” a messiási jövendölésekben¹

A cím bizonyos értelemben állásfoglalás is: elismeri a messiási jövendölések létezését. A messiási próféciaikat érintő alapkérdések vitatását teljességgel mellőzöm, mert rövid húsz perc keretében nincs erre mód. Nem foglalkozom tehát olyan vitakérdésekkel, mint az újszövetségi visszahivatkozások és az eredeti kijelentések egymásnak való megfelelése, vagyis az újszövetségi szerzők hermeneutikája az általuk messiási próféciaiknak értelmezett szakaszokat illetően. Úgyszintén nem szólok az „*ebed Jahve*” (az „*Úr szolgája*”) énekek problematikájáról, amelyekből egyes részleteket idézni fogok. Mindezek igen fontos, alapos elemzést igénylő kérdések, most azonban csupán arra szorítokozom, amit előadásom címe mond: az ószövetségi jövendölések által rajzolt „Messiás portré” néhány jellegzetes vonását szeretném felvillantani.

Arra szeretnék rámutatni (és itt visszautalok Raj Tamás úr imént elhangzott előadására is), hogy mi mindent rejt magában a szó szerinti értelem - ha attól nem eltérve, de azt alaposan megfigyelve, amint Spurgeon nevezte, „*mélyhallással*” - igyekszünk megragadni az Újszövetség által messiási próféciaiknak nyilvánított szakaszok értelmét. Selye János a természettudományos kutatásra vonatkozóan állítja fel az alábbi alapvetet, amely - mint írja *In vivo* című kötetében – tudományos intézetük bejárata fölé van vésve verses formában (eredetileg francia nyelven):

*„Sem a témád fontossága,
Sem műszereid teljesítménye,
Sem tudásod nagysága,
Sem terveid pontossága
Nem pótolhatja
Gondolataid eredetiségét és
Megfigyeléseid élességét.”²*

Ennek a hermeneutikának a képviselője és szószólója szeretnék lenni a Bibliára vonatkozóan is. A magam részéről nem hiszem azt, hogy alapvetően eltérő logikát vagy gondolkodásmódot kellene alkalmazni a természettudományban és a Szentírás értelmezésénél.

Mielőtt a konkrét témára térnék, annyit jegyzek csak meg még bevezetésül, hogy az ószövetségi messiási próféciaik nyelvileg is különlegesek. Rendkívül tömörek és igen gazdagon alkalmazzák az előképek és jelképek, valamint a parallelizmusok nyelvi eszköztárát.

¹ Elhangzott a Wesley János Lelkészképző Főiskola által rendezett *Szümposzion a Bibliáról* konferencián (2009. május 28.)

² Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973, 109. o.

Először egy olyan messiási próféciára hívom fel a figyelmet, amely átfogó előkép eszközével rajzolja meg az eljövendő Messiás „portréját”:

„Prófétát támaszt néked az Úr, a te Istened teközüled, a te atyádfiai közül, olyat mint én: őt hallgassátok! Mind aszerint, amint kérted az Úrtól, a te Istenedtől a Hóreben a gyülekezés napján mondván: Ne halljam többé az Úrnak, az én Istenemnek szavát, és ne lássam többé ezt a nagy tüzet, hogy meg ne haljak! Az Úr pedig monda nékem: Jól mondták, amit mondtak. Prófétát támasztok nékik az ő atyjukfiai közül, olyat mint te, és az én ígéimet adom annak szájába, és megmond nékik mindent, amit parancsolok néki.” (5 Móz 18, 15-18)

Itt sem foglalkozom e prófécia, illetve a Deuteronomium keletkezésének kérdésével, csak a tartalomra összpontosítok. Az Újszövetségből egyértelműen kitűnik, hogy két messiási jövendölés volt a legismertebb Jézus kortársi nemzedékében, amelyek a széles néprétegek tudatában is elevenen éltek: a Messiás „*Dávid fia*” lesz (2Sám 7,12-16) és Mózeshez hasonló próféta lesz. A kenyérszaporítás csodája után az utóbbi prófécia beteljesedését látták Jézusban. (Jn 6, 14; Mózes idején manna-t kapott a nép a pusztában, Jézus által pedig kenyeret. Még egy samáriai asszony is tudta e prófécia alapján, hogy a Messiás Mózeshez hasonló, nagy próféta lesz, aki „*megjelent mindent*” (lásd: Jn 4,25).³

Ha számba vesszük a hasonlóságokat az alábbi vonatkozásokban találunk alapvető párhuzamot Jézus és Mózes között:

- Mózes *ember volt és izraelita*, a Messiás is emberként jelenik meg Izrael népe fiaként.
- Mózes népe nagy *szabadítója* volt, Jézus még magasabb értelemben az.
- Mózes *törvényadó* volt Izrael számára, Jézus pedig nem csak nagy törvénytárgyaló volt, hanem az a törvényadó isteni személy, aki Mózesrel beszélt a Hóreben elhívásakor is, majd pedig a törvényadásakor is (Jn 8,58 vö 1Kor 10,1-4).
- Mózes *Isten színeit csaknem szemtől-szembe látó közvetítő* volt Isten és a nép között, Jézus is ilyen közvetítő, csak még teljesebb, abszolút értelemben.
- Mózes nevéhez hatalmas *csodák* fűződtek, Jézust is jellemezte ez.
- Mózes a nép *lázadásainak, ellenkezésének a célpontja* volt, Jézus még súlyosabb mértékben viselte a nép ilyen magatartását.
- Mózes „*igen szelíd*” volt, minden embernél inkább, akik e föld színén vannak” (4Móz 12,3), Jézust ez még inkább, abszolút értelemben jellemezte (Mt 11, 29).
- Mózes *közbenjáró imádsággal* könyörgött (2Móz 32, 30-32) azért, hogy Isten kegyelmezzen népének, Jézus is mindenkor közbenjár és könyörög népéért (Zsid 7,25).

³ Lásd még Jn 1,19-21; Jn 7,40.

Érdekességként említhetjük, hogy az iszlám Mohamedben látja e jövődőlés beteljesedését, akit a „próféták pecsétjének”, a próféták sorát (Jézust is beleértve) lezáró, Nagy prófétának tekintenek. Lehet erőltetni egy darabig a párhuzamot az előkép Mózes és Mohamed között, de a szelídségnél végképpen megbukik a dolog, mindenképpen lehetetlenné válik az egymásnak megfelelés bizonyítása.

Kihagyhatatlan, hogy még egy különleges hivatkozásra is felhívjuk a figyelmet: „*Ez az Én szeretett Fiam, őt hallgassátok!*” – hangzott az Atya kijelentése a megdicsőülés hegyén (Mt 17,5). Ha történeti valóságnak vesszük ezt az evangéliumi feljegyzést, akkor azt kell mondanunk, hogy ez a perdöntő azonosítás az ószövetségi prófécia, illetve a mózesi előkép és Jézus személye között.

Három *ebed Jahve* énekből csak egy-egy részletet emelek ki. Ezek közül az első a Messiás küldetésének a lényegét határozza meg, a másik kettő pedig belső lelki küzdelmeibe enged bepillantást.

1.

Isten így mutatja be eljövendő *szolgáját*:

„*Ímé az én szolgám, akit gyámolítok, az én választottam, akit szívem kedvel, lelkemet adtam őbelé, törvényt beszél a népeknek. Nem kiált, és nem lármáz, nem hallatja szavát az utcán. Megrepedt nádat nem tör el, a pislogó gyertyabelet nem oltja ki, a törvényt igazán jelenti meg. Nem pislog, és meg nem reped, míg a földön törvényt tanít, és a szigetek várnak tanítására*” (Ésa 42,1-4).

Mindenekelőtt egy egybecsengés, avagy hivatkozás üti meg az ember fülét: „*Ez az én szeretett Fiam, akiben én gyönyörködöm*” – hangzik az Atya szózata Jézus keresztségekor. Úgy hangzik ez, mintha csak azonosítaná az ő *Szolgáját*, vagy *Felkentjét*: Ő az „*akit szívem kedvel*”, Ő az, akiről előre szólt a jövődőlés.

Küldetése abban áll, hogy „*törvényt beszél a népeknek*”, vagyis Isten törvényét képviseli, tanítja. Mégpedig úgy, hogy „*a törvényt igazán jelenti meg*”. Óriási a jelentősége ennek a megfogalmazásnak, azzal a nomokráciával, törvény-uralommal szemben, amit a babiloni fogság utáni rabbinikus judaizmus kifejlesztett. Az eljövendő Messiás *jelenti meg igazán a törvényt*, nem pedig a törvény betűjéhez rigorózan, szeretetlenül ragaszkodó farizeusok és írástudók, akik földre jövele idején uralják majd a választott nép vallási életét.

Kettős hasonlat világítja meg, hogy miképpen teszi ezt: „*a megrepedt nádat nem töri el, és a pislogó gyertyabelet nem oltja ki,*” Ő maga viszont „*nem pislog és meg nem reped míg a földön törvényt tanít*”. Vagyis: Ő maga feddhetetlen a törvény megtartásában, és rendíthetetlen a következetes tanításában, mégis együttérző, segítő szeretettel hajol le a törvényszegőkhöz és a bűnösökhöz, hogy meggyógyítsa és helyreállítsa őket. Ezzel jelenti meg a törvényt *igazán*, hitelesen, Isten szándékával, jellemével megegyezően. Röviden úgy is mondhatnánk, hogy az Úr szolgája azt hirdeti és testesíti meg, hogy a „*törvény betöltése a szeretet*”(Rm 13.10).

2.

Egy másik Ebed Jahve énekben mintegy az eljövendő Messiás belső monológját, belső vívódásait közvetíti az Ige.

„[Isten] mondta nékem: Szolgám vagy te, Izráel, akiben én megdicsőülök. És én mondtam: Hiába fáradoztam, semmire és haszontalan költöttem el erőmet, de az Úrnál van ítéletem, és jutalmam Istenemnél. És most így szól az Úr, aki engem anyám méhétől szolgájává alkotott, hogy Jákóbot őhózzá megtérítsem és hogy Izráel hozzá gyűjtessék, hiszen tisztelt vagyok az Úr szemeiben és erősségem az én Istenem!” (Ésa. 49,3-5).

Az eljövendő Messiás nem lesz „sikeres”. Annyi értetlenségbe és ellenállásba ütközik, hogy olykor az egész fáradozása *hiábavalónak, haszontalannak* tűnik. Megkísérti őt az a gondolat, hogy lehetetlen küldetést teljesít, ami eleve kudarcra van ítélve. Egyedül csak az Isten bölcsességébe, igazságosságába és kegyelmébe vetett hit tartja fenn, ebbe kapaszkodik a kísértésekkel szemben.

3.

„Az Úr Isten bölcs nyelvet adott nékem, hogy tudjam erősíteni a megfáradtat beszéddel, fölserkenti minden reggel, fölserkenti fületem, hogy hallgassak, miként a tanítványok. Az Úr Isten megnyitotta fületem, és én nem voltam engedetlen, hátra nem fordultam. Hátamat odaadtam a verőknek, orcámat a szaggatóknak, képemet nem fedeztem be a gyalázás és köpdösés előtt. Az Úr Isten megsegít engem, azért nem szégyenülök meg. Ezért olyanná tettem képemet, mint a kova, és tudtam, hogy szégyent nem vallok” (Ésa. 50,4-7).

A szövegösszefüggésből (10. vers) kitűnik, hogy a fenti idézet is *ebed Jahve* ének része. Az Úr szolgája *nem fordul vissza* egy olyan úton, amely a legmélyebb megalázásba és szenvedésbe visz. Ennek a fájdalomútnak minden részlete pontosan ismert számára, tudja, hogy mi vár rá: hátát ütlegelik, arcul verik, leköpik, gyalázzák. Mégsem fordul vissza, azaz teljességgel önként vállalja e szenvedéseket. Hátra fordulhatna, kivonhatná magát, de nem teszi. Istenbe vetett hallatlan, megingathatatlan bizalma segíti ebben is. Ez a hit ad reményt is néki abban, hogy küzdelme, szenvedése - a realitások és látszatok ellenére - nem lesz hiábavaló, gyümölcstelen.

Összegezés: Íme, az eljövendő *Próféta* és *Szolga* portréja a messiási jövendölésekben. Kinek-kinek a személyes ítéletére van bízva, hogy megállapítsa: fedí-e egymást ez az előre megrajzolt portré, és Jézus személyisége, szolgálata. További kérdés: létezik-e olyan emberi képesség, amely egy eljövendő valakinek a lelki portréját, és küldetése lényegét, döntő jellemvonásait így meg tudja rajzolni több évszázaddal a születése előtt? És fordítva: létezik-e olyan emberi képesség, amely egy ilyen előre adott „portrét” és egy ilyen küldetést, - pusztán emberként, emberi bölcsességgel és elszántsággal - maradéktalanul be tud teljesíteni?